

Sygn. akt III A Ua 1213/19

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 stycznia 2020 r.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
w składzie:

Przewodniczący: sędzia Grażyna Szyburska-Walczak spr.

Sędziowie: Ireneusz Lejczak

Irena Różańska-Dorosz

Protokolant: Monika Horabik

po rozpoznaniu w dniu 15 stycznia 2020 r. we Wrocławiu

na rozprawie

sprawy T. F.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział we W.

o umorzenie należności z tytułu nieopłaconych składek

na skutek apelacji T. F.

od wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 11 września 2019 r. sygn. akt VIII U 3879/18

I. oddała apelację,

II. przyznaje od Skarbu Państwa Sądowi Okręgowemu we Wrocławiu na rzecz radcy prawnego E. K. prowadzącego (...) Kancelarię Prawną – (...) Sp.k. we W. kwotę 2.214,- zł (w tym VAT) tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej wnioskodawcy z urzędu.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 11 września 2019 r. Sąd Okręgowy we Wrocławiu oddalił odwołanie T. F. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział we W. z dnia 10 lipca 2018 r., którą organ rentowy odmówił wnioskodawcy umorzenia należności z tytułu składek. Sąd ponadto zasądził od Skarbu Państwa na rzecz kancelarii r.pr. E.K. kwotę 2.400,- zł oraz VAT tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

W uzasadnieniu odwołania T. F. podał, że działalność gospodarczą prowadził od marca do czerwca 1999 r., kiedy to ją zawiesił. W maju 2003 r. działalność została zlikwidowana, natomiast ZUS ani w trakcie zawieszenia działalności, ani też po jej likwidacji nie upomniał się o swoje należności, nie przedstawił też dokładnego wyliczenia zaległości, która - zdaniem odwołującego się - jest przedawniona.

Zdaniem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział we W., zaskarżona decyzja zapadła zgodnie z art. 1 ust. 13 pkt 2 ustawy z dnia 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące

pozarolniczą działalność gospodarczą (Dz.U. z 2012 r., poz. 1551), a jej wydanie nastąpiło obligatoryjnie wobec nieziszczenia się warunku określonego przepisem art. 1 ust. 10 powołanej na wstępie ustawy, to jest nieopłacenia należności niepodlegających umorzeniu. ZUS podniósł, że zarzut przedawnienia nie jest uzasadniony, bowiem kwestia ta była przedmiotem oceny Sądu Okręgowego w toku postępowania w związku z odwołaniem od decyzji ZUS z 11 marca 2015 r. (sygn. Akt VIII U 691/15).

Prawomocna decyzja o warunkach umorzenia z 14 listopada 2014 r. wyraźnie wskazywała należności podlegające umorzeniu oraz konieczność spłacenia składek niepodlegających umorzeniu. W okresie 12 miesięcy od uprawomocnienia się powyższej decyzji wnioskodawca nie wpłacił całości składek niepodlegających umorzeniu - składek na ubezpieczenie społeczne za pracowników za 06.2001 r., składek na ubezpieczenie społeczne za osobę prowadzącą działalność gospodarczą za okres od 04-08.2009 r., 11.2009 r., 10.2009 r., 01.2010-08.2011 r. oraz na ubezpieczenie zdrowotne oraz FP za osobę prowadzącą działalność gospodarczą za okres od 04.2009 r. do 08.2011 r., zatem organ rentowy nie miał podstaw do wydania innej decyzji niż decyzja o odmowie umorzenia składek podlegających abolicji.

Sąd Okręgowy ustalił, że T. F. prowadził działalność gospodarczą od marca 1999 r. W czerwcu 1999 r. zawiesił działalność, a w maju 2003 r. wyrejestrował.

T. F. w dniu 8 stycznia 2015 r. złożył do ZUS O/ we W. wniosek o umorzenie należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenia społeczne, zdrowotne oraz Fundusz Pracy, do opłacenia których był zobowiązany z tytułu prowadzonej pozarolniczej działalności gospodarczej.

Decyzją z 11 marca 2015 r. organ rentowy określił, że wg stanu na datę wniosku umorzeniu będą podlegały należności z tytułu:

1) składek na ubezpieczenia społeczne za okres od 02/1999 r. do 06/1999 r., od 08/1999 r. do 05/2000 r., od 08/2000 r. do 11/2001 w łącznej kwocie 34.850,72 zł, w tym z tytułu:

- składek 10.598,92 zł;
- odsetek 23.979 zł;
- kosztów upomnienia 272,80 zł;

2) składek na ubezpieczenie zdrowotne za okres 06/1999 r. od 08/1999 r. do 05.2000 r., od 08/2000 r. do 11/2001 r. w łącznej kwocie 7.538,67 zł, w tym z tytułu:

- składek 2.300,67 zł;
- odsetek 5.238,00 zł;

3) składek na Fundusz Pracy za okres od 02/1999 r. do 06/1999 r., od 08/1999 r. do 05/2000 r., od 08/2000 r. do 11/2001 r. w łącznej kwocie 2,478,62 zł, w tym z tytułu:

składek 760,62 zł;

odsetek 1.718,00 zł;

Jednocześnie organ rentowy wskazał, że warunkiem umorzenia ww. należności jest spłata należności niepodlegających umorzeniu, a należności z tytułu składek za okres od 1 stycznia 1999 r. nieobjęte postępowaniem o umorzenie należy uregulować w terminie 12 miesięcy od dnia uprawomocnienia decyzji wraz z odsetkami naliczonymi od dnia wpłaty włącznie.

T. F. złożył odwołanie od powyższej decyzji - oddalone wyrokiem Sądu Okręgowego we Wrocławiu z 8 sierpnia 2016 r., sygn. akt VIII U 691/15.

Wyrokiem z 7 marca 2017 r., sygn. akt III A Ua 1878/16, Sąd Apelacyjny we Wrocławiu uchylił zaskarżony przez wnioskodawcę wyrok i poprzedzającą go decyzję ZUS z 11 marca 2015 r. i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania organowi rentowemu.

Decyzją z 27 kwietnia 2017 r., doręczoną z pouczeniem o terminie i sposobie odwołania w dniu 9 maja 2017 r., Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział we W. określił, że według stanu na 8 stycznia 2015 r. umorzeniu będą podlegały należności z tytułu składek za okresy i w kwotach, jak w decyzji z 11 marca 2015 r., a warunkiem umorzenia jest spłata należności niepodlegających umorzeniu, w terminie 12 miesięcy od dnia uprawomocnienia decyzji wraz z odsetkami naliczonymi od dnia wpłaty łącznie.

Ponadto stwierdzono, że na koncie rozliczeniowym ubezpieczonego figurują należności niepodlegające umorzeniu, które podlegają spłacie w terminie 12 miesięcy od dnia uprawomocnienia się decyzji określającej warunki umorzenia, to jest:

- na ubezpieczenia społeczne – niedopłata z tytułu kosztów upomnienia w kwocie 633,60 zł,
- na ubezpieczenia zdrowotne: niedopłata z tytułu składek za miesiące 07.1999 r., 06.2000 r., 07.2000 r., 12.2001 r. – 05.2003 r. w łącznej kwocie 2.104,55 zł. Od nieopłaconych w terminie składek należne są odsetki za zwłokę liczone na zasadach i w wysokości określonej w ustawie z 29 sierpnia 1997 r. – ordynacja podatkowa, to jest od następnego dnia po terminie płatności do dnia zapłaty łącznie.

Wraz z decyzją ubezpieczonemu doręczono pismo informujące, że warunkiem umorzenia jest opłacenie wszystkich należności niepodlegających umorzeniu w terminie 12 miesięcy od dnia uprawomocnienia się decyzji określającej warunki umorzenia lub zawarcie w tym terminie umowy o rozłożeniu na raty. Dodatkowo poinformowano, że szczegółowe informacje o należnościach niepodlegających umorzeniu oraz prawidłowym sposobie oznaczania wpłat ubezpieczony może otrzymać w Oddziale ZUS. Wnioskodawca nie odwołał się od decyzji.

W ślad za decyzją doręczono wnioskodawcy pismo z 16 maja 2018 r. przypominające, że warunkiem umorzenia jest spłata należności niepodlegających umorzeniu, w terminie 12 miesięcy od dnia uprawomocnienia decyzji określającej warunki umorzenia lub zawarcie w tym terminie umowy o rozłożeniu na raty. Pismo zawierało pouczenie, że brak zapłaty w w/w terminie skutkować będzie odmową umorzenia należności.

Ubezpieczony nie uregulował należności niepodlegających umorzeniu w określonym terminie.

Na podstawie tak ustalonego stanu faktycznego Sąd Okręgowy uznał odwołanie za niezasadne. Podkreślił, że bezspornie organ rentowy w decyzji z dnia 27 kwietnia 2017 r. warunkującej umorzenie należności w trybie ustawy z dnia 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą (Dz. U. z 2012 r., poz. 1551) wskazał okresy rozliczeniowe i kwoty należności podlegających i niepodlegających umorzeniu. Wnioskodawca mógł zakwestionować tę decyzję nie zgadzając się z wyliczeniem należności, czego jednak nie uczynił. W rozpoznawanej sprawie Sąd jest zaś jedynie uprawniony i zobowiązany do oceny, czy wnioskodawca wypełnił warunki umorzenia. Nie ulega wątpliwości, że wnioskodawca warunków tych nie spełnił, natomiast obowiązujące przepisy nie dają podstawy ani do przedłużenia terminu do zapłaty należności, ani też jego przywrócenia. W rozpoznawanej sprawie nie miały także zastosowania zasady współzycia społecznego. Zarzut przedawnienia mógł odnieść skutek jedynie w przypadku zaskarżenia decyzji określającej warunki umorzenia.

O kosztach orzekł Sąd I instancji na podstawie § 8 ust. 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu.

Apelację od powyższego wyroku złożył pełnomocnik wnioskodawcy zaskarżając wyrok w części oddalającej odwołanie i zarzucając naruszenie prawa materialnego:

- art. 1 ust. 8 w zw. z art. 1 ust. 13 pkt 1 ustawy abolicyjnej przez niewłaściwe zastosowanie, i przyjęcie, że decyzja warunkowa nie jest immanentnie związana z decyzją o umorzeniu należności, co skutkowało tym, że Sąd I instancji zaniechał badania prawidłowości całego postępowania w przedmiocie umorzenia należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek,
- art. 1 ust. 8 ustawy abolicyjnej przez niewłaściwe zastosowanie skutkujące przyjęciem, że możliwe jest odmówienie umorzenia należności z tytułu składek, nawet wówczas gdy decyzja określająca warunki umorzenia nie wskazywała w części dotyczącej rozstrzygnięcia konkretnych kwot należności, które powinny być zapłacone przez wnioskodawcę, podczas gdy jedynie określenie warunków przyszłego umorzenia w rozstrzygnięciu decyzji powoduje, że wnioskodawca może prawidłowo wykonać swój obowiązek, polegający na spłacie ściśle określonej kwoty.
- art. 1 ust. 10 w zw. z art. 1 ust. 1 w/w ustawy przez uznanie, że umorzenie nieopłaconych składek jest w każdym przypadku, bezwzględnie uwarunkowane spłatą należności niepodlegających umorzeniu, nawet gdy względy natury słusznościowej i solidaryzmu społecznego wskazują na możliwość umorzenia składek w przypadku nadzwyczajnych okoliczności, które zaistniały w sprawie.

Apelujący wnosił o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie odwołania przez umorzenie należności z tytułu wnioskowanych składek, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i poprzedzającej go decyzji oraz przekazanie sprawy bezpośrednio organowi rentowemu do ponownego rozpoznania.

Strona pozwana nie złożyła odpowiedzi na apelację.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie była zasadna.

Wbrew twierdzeniom apelującego, Sąd I instancji prawidłowo i bez naruszenia wskazanych w apelacji przepisów prawa materialnego ocenił zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, zaś zarzutów naruszenia prawa procesowego apelujący nie przedstawił.

Przede wszystkim trzeba mieć na względzie, że w sprawie wnioskodawcy, na skutek wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 7 marca 2017 r. uchylającego wyrok Sądu Okręgowego we Wrocławiu z 8 sierpnia 2016 r. i decyzję ZUS Oddział we W. z 11 marca 2015 r., wydana została nowa decyzja z 27 kwietnia 2017 r. Określiła ona szczegółowo należności z tytułu składek podlegające umorzeniu według stanu na 8 stycznia 2015 r. i warunki umorzenia. Decyzja ta nie została przez wnioskodawcę zaskarżona, co jest w sprawie bezsporne.

Zgodnie z od dawna utrwaloną linią orzecniczą Sądu Najwyższego, jak i zgodnymi poglądami doktryny w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przedmiot rozpoznania sprawy sądowej wyznacza decyzja organu rentowego, od której wniesiono odwołanie i tylko w tym zakresie podlega ona kontroli sądu zarówno pod względem jej formalnej poprawności, jak i merytorycznej zasadności (patrz wyrok Sądu Najwyższego z 3 października 2017 r., I UK 371/16 i powołane tam orzecznictwo). Trzeba też zaakceptować wynikający z powyższej tezy pogląd, że w konsekwencji – przedmiot sporu w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych musi mieścić się w zakresie przedmiotowym decyzji organu rentowego, a sąd nie może rozstrzygać o czymś, o czym organ rentowy nie decydował.

W zaskarżonej decyzji organ rentowy nie decydował o wysokości kwoty należności podlegających umorzeniu, tego bowiem dotyczyła prawomocna decyzja z 27 kwietnia 2017 r. Uprawomocnienie się decyzji organu z 27 kwietnia 2017 r. ma więc ten skutek, że bez jej wzruszenia w odpowiednim trybie, Sąd badający odwołanie od decyzji z 10 lipca 2018 r. ograniczony jest w swej kognicji do zbadania zasadności odmowy umorzenia należności.

Przywołać też trzeba wyrok Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2019 r., sygn. akt III UK 1/18, i pogląd, który należy w pełni zaakceptować, że w sprawie z odwołania od decyzji odmawiającej umorzenia należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek (art. 1 ust. 16 w związku z art. 1 ust. 13 pkt 2 ustawy z dnia 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność - Dz. U. z 2012 r., poz. 1551) nie podlega badaniu prawidłowość decyzji z art. 1 ust. 8 tej ustawy ustalającej warunki umorzenia tych należności.

Sąd Apelacyjny nie podziela także argumentu apelującego, że w rozpoznawanej sprawie, wskazanie danych dotyczących kwot należności niepodlegających umorzeniu jedynie w części rozstrzygającej decyzji z 27 kwietnia 2018 r. stanowiło warunek konieczny dla uznania, że wnioskodawca został prawidłowo powiadomiony o wysokości tych należności.

Po pierwsze, decyzja z 27 kwietnia 2017 r. nie została zaskarżona.

Po drugie, organ rentowy zrealizował wyrok Sądu Apelacyjnego z 7 marca 2017 r., w ten sposób, że wskazał w uzasadnieniu decyzji należności niepodlegające umorzeniu.

Trzeba też zauważyć, że dodatkowo wnioskodawca był informowany o tym, że ZUS zwrócił się do Naczelnika Urzędu Skarbowego W. o zawieszenie postępowania egzekucyjnego (przy piśmie przesłanym do wiadomości wnioskodawcy szczegółowo rozliczono wysokości należności niepodlegające umorzeniu wraz z odsetkami - k. 40-41 akt składkowych). Ponadto Naczelnik Urzędu Skarbowego W. w piśmie z 27 kwietnia 2018 r. poinformował wnioskodawcę o wysokości pozostających do uregulowania kosztów egzekucyjnych - 303,60 zł (k. 44 w/w akt). O kwocie tej, a także terminie uregulowania należności, tj. 10 czerwca 2018 r., poinformowano także wnioskodawcę pismem z 16 maja 2018 r.

W tych okolicznościach nie można skutecznie twierdzić, że wnioskodawca nie mógł prawidłowo wykonać swojego obowiązku, polegającego na spłacie ściśle określonej kwoty. Termin 12 miesięcy na zapłatę składek niepodlegających umorzeniu pozwalał przy tym na uzyskanie wszelkich dodatkowych informacji, także w formie pisemnej.

Jak słusznie zauważył Sąd Apelacyjny w Lublinie w uzasadnieniu wyroku z dnia 6 grudnia 2018 r., sygn. akt III A Ua 792/18, „Obowiązek opłacania wymaganych prawem składek na poszczególne funduszu obciąża płatnika - osobę prowadzącą działalność gospodarczą. Wysokość składek nie podlegających umorzeniu powinna być także znana każdej osobie prowadzącej działalność gospodarczą, bowiem wynika z treści deklaracji, które płatnik ma stosownie do ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, składać w ustawowych terminach pod sankcją odpowiedzialności karnej (art. 98 ust. 1 pkt 6 u.s.u.s.). Płatnicy dbający o prawidłowe składanie deklaracji składkowych (a do takich wszak skierowane były przepisy ustawy abolicyjnej) posiadają właściwe deklaracje i wystarczy do nich sięgnąć, by ustalić wysokość zobowiązań. Nawet przy braku dostępu do deklaracji, wyliczenie należności jest dość proste choćby posługując się udostępnianym przez ZUS programem komputerowym. Gdyby jednak nawet płatnik zaniechał prowadzenia takiej dokumentacji, czy też się jej wyzbył (choćby nawet w związku z zakończeniem działalności gospodarczej i wielokrotnymi przeprowadzkami), nie ma żadnych przeszkód w zwróceniu się do organu rentowego o udzielenie stosownych informacji.”

Nie sposób też podzielić ostatniego z zarzutów apelacji.

Nie wzbudza kontrowersji zasada, że rygoryzm prawa publicznego nie może być łagodzony konstrukcją nadużycia prawa podmiotowego przewidzianą w art. 5 k.c., albo art. 8 k.p. Zarzut nadużycia prawa podmiotowego albo czynienia ze swego prawa podmiotowego użytku niezgodnego z zasadami współżycia społecznego lub społeczno-gospodarczym przeznaczeniem prawa w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych musiałby być odniesiony do czynności organu rentowego, który wydając decyzję nie korzysta ze swoich praw podmiotowych, ale realizuje ustawowe kompetencje organu władzy publicznej. W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych art. 5 k.c. nie ma więc zastosowania, a materialnoprawną podstawą świadczeń emerytalno-rentowych mogą być tylko przepisy prawa, nie zaś zasady współżycia społecznego.

W świetle powyższych wywodów zarzuty naruszenia prawa materialnego nie mogły być uznane za zasadne.

Sąd I instancji szczegółowo przytoczył przepisy, które miały w sprawie zastosowanie, co czyni niecelowym ponowne ich przytaczanie.

Przypomnieć tylko trzeba, że ustawa z dnia 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność (Dz. U. z 2012 poz. 1551) umożliwiła umorzenie składek na własne ubezpieczenia społeczne, na ubezpieczenie zdrowotne i na Fundusz Pracy, oraz odsetek za zwłokę i pozostałych powstałych kosztów (w tym kosztów egzekucyjnych) wszystkich osób prowadzących pozarolniczą działalność, które w okresie od dnia 1 stycznia 1999 r. do dnia 28 lutego 2009 r. podlegały obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym oraz wypadkowemu, z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności i nie opłaciły należnych z tego tytułu składek

W pierwszym etapie Zakład Ubezpieczeń Społecznych – na wniosek osoby uprawnionej złożony w terminie 24 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy (art. 1 ust. 4) – wydawał decyzję określającą warunki umorzenia, w której ustalał kwoty należności, o których mowa w ust. 1 i 6, z wyłączeniem kosztów egzekucyjnych (art. 1 ust. 8). Umorzeniu podlegały należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne oraz należne od nich odsetki za zwłokę, opłaty prolongacyjne, koszty upomnienia, opłaty dodatkowe, a także koszty egzekucyjne (art. 1 ust. 1), a ich skutkiem było umorzenie nieopłaconych składek na ubezpieczenie zdrowotne i na Fundusz Pracy oraz analogicznych obciążeń pochodnych za ten sam okres (art. 1 ust. 6).

Warunkiem umorzenia powyższych należności było przy tym – zgodnie z art. 1 ust. 10 ustawy – nieposiadanie na dzień wydania decyzji, o której mowa w ust. 13 pkt 1, niepodlegających umorzeniu składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych oraz na Fundusz Emerytur Pomostowych za okres od dnia 1 stycznia 1999 r., do opłacenia których zobowiązana jest osoba prowadząca pozarolniczą działalność lub płatnik składek, o którym mowa w ust. 2, oraz należnych od tych składek odsetek za zwłokę, opłat prolongacyjnych, kosztów upomnienia, opłat dodatkowych, a także kosztów egzekucyjnych naliczonych przez dyrektora Oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, naczelnika urzędu skarbowego lub komornika sądowego.

Słusznie więc wskazywał organ rentowy, że zaskarżona decyzja zapadła zgodnie z art. 1 ust. 13 pkt 2 ustawy z dnia 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą (Dz.U. z 2012 r., poz. 1551), a jej wydanie było skutkiem nieziszczenia się warunku określonego przepisem art. 1 ust. 10 powołanej na wstępie ustawy, to jest nieopłacenia należności niepodlegających umorzeniu.

Z tych przyczyn, na podstawie art. 385 kpc, Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji.

O kosztach orzekł Sąd II instancji na podstawie § 16 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 8 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz.U. z 2019 r., poz. 68).

Irena Różańska-Dorosz Grażyna Szyburska-Walczak Ireneusz Lejczak